

Vida Anikó és Meleg Sándor: Duális szociális munkás képzés tapasztalatai a szegedi szociális munkás képzésben

Absztrakt

A Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Kara 2018-ban indította el a szociális munkás szak duális képzési formáját. A képzés bevezetése kapcsán korábban több kritika is megfogalmazódott, ezért a tanulmány célja, hogy a bevezetés óta eltelt időszak tapasztalatai alapján átfogóan értékelje annak hatásait, előnyeit és kihívásait. Az elemzés során három fő szempontrendszer alkalmaztunk: a képző intézmény, a duális partnerként működő terepintézmények, valamint a képzésben részt vevő hallgatók nézőpontját. A tapasztalatok feltárása strukturált interjúk és fókuszcsoportos vizsgálatok keretében történt. A tanulmányban foglalt eredmények és javaslatok hozzájárulhatnak a duális képzés további fejlesztéséhez és hatékonyságának növeléséhez.

Kulcsszavak: szociális munka, szociális munkás képzés, duális képzés, terepintézmények, értékelő kutatás

Abstract

The Faculty of Health Sciences and Social Studies at the University of Szeged launched the dual form of social work education in 2018. Several critiques emerged during the introduction of this training model; thus, the aim of this study is to comprehensively evaluate its impacts, advantages, and challenges based on experiences gathered since its inception. The analysis adopts three primary perspectives: that of the educational institution itself, the field institutions acting as dual partners, and the students enrolled in the program. Experiences were explored through structured interviews and focus group discussions. The findings and recommendations outlined in this study may contribute to the further development and enhanced effectiveness of dual education.

Keywords: social work, social work training, dual training, field institutions, evaluative research

1. Bevezetés

A szociális munka hatályos nemzetközi definíciója hangsúlyozza, hogy a szociális munka gyakorlat-alapú szakma és egyben elméleti tudomány is,¹ e kettő együttesen kell érvényesülnön a szakma céljainak elérésében (Szöllősi, 2015). A szociális munkás képzés ennek megfelelően az alapvető társadalomtudományi elméleti ismeretek átadása mellett magas gyakorlati óraszámokkal dolgozik,² ezek részben az oktatás folyamatába integráltan valósulnak meg (szemináriumok, évközi gyakorlatok), másrészt a képzés egy teljes félévet szán intenzív terepgyakorlatra.

A Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Kara (SZTE-ETSZK) uniós programokból³ megvalósuló fejlesztések eredményeként 2018-tól indította el a duális képzést. Már vannak a képzést ebben a formában teljesítő hallgatók, és jelenleg is folyamatosan választják ezt a formát a képzésbe érkező hallgatók. Az elmúlt időszakban a duális képzés központi szabályozása is módosult (pl. rugalmasabbak lettek a belépési feltételek), és a szegedi képzésben is történtek változások a közelmúlt tapasztalat alapján. A képzések további fejlesztése a folyamatosan változó környezeti feltételek miatt is szükséges, ehhez pedig érdemes áttekinteni a duális képzés eddigi tapasztalatait.

2. Duális képzés a hazai felsőoktatásban

A német műszaki felsőoktatásban kidolgozott képzési formát részint az egyes ipari ágazatokban megmutatkozó munkaerőhiány, részint az a valós szükséglet indította el, hogy a tőkeerős ipari cégek által alkalmazott innovatív eszközök kezelésére a hallgatóknak csak céges környezetben van lehetősége (Homoki és Soós, 2022). A duális képzés hazai bevezetésében emellett a munkaerő-piaci igényeknek való megfelelés szándéka játszott döntő szerepet. Egész pontosan az a Széll Kálmán tervben megfogalmazott kritika, mely szerint a felsőoktatás nem veszi kellőképpen figyelembe a munkaerőpiac igényeit, nem szolgálja a gazdaság érdekeit. A foglalkoztathatóságot növelő, gazdaságpolitikai fókuszú megközelítés szerint a diploma tartalma nem segíti elő a hallgatók bekapcsolódását a munka világába, ami így végső soron az államadósság növekedéséhez járul hozzá (Derényi-Kováts, 2023).

A duális képzés koncepciója 2014-ben került a hazai felsőoktatási törvénybe, a duális formában indított felsőoktatási képzések a 2015/2016-os tanévben műszaki, informatikai, agrár és gazdaságtudományok képzési területeken indultak. 2015 szeptemberében 19 felsőoktatási intézményben 440 fő duális hallgató kezdte meg gyakorlati képzését 198 duális vállalati partnernél. A 2016/2017-es tanévre jelentősen bővült a duális képzési lehetőségek száma, ekkor nyílt meg a lehetőség a szociális munka szakon a duális képzési formához való csatlakozásra is.⁴

---

¹ „Social work is a practice-based profession and an academic discipline...” (IFSW,2014)

² A képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet szerint „gyakorlat-orientált képzés”.

³ TÁMOP 4.1.1. F14/1/KONV-2015-0006 „Munkaerő-piaci igényekre támaszkodó gyakorlat-orientált képzések, szolgáltatások a Szegedi Tudományegyetem fókuszában”

EFOP-3.5.2-17-2017-00003 – Duális és gyakorlatorientált felsőoktatási képzések fejlesztése és oktatási innováció a szociális munka és segítő szakmák terén (2017-2020)

⁴ Fokozatváltás a felsőoktatásban. Középtávú szakpolitikai stratégia 2016. https://2015-2019.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatasban_HONLAPRA.PDF

A társadalomtudományi szakok közül egyedül a szociális munkás képzésben alkalmazható a duális forma, amely kezdetben jelentős ellenállásba ütközött. Részben emiatt, részben pedig a megvalósítás egyéb nehézségei miatt, a képzési forma szélesebb körű elterjedése egyelőre elmaradt. A duális képzés szociális területen való alkalmazhatósága ellen felhozott egyik legfőbb ellenérv, hogy a duális képzési forma a külső kényszereknek megfelelően tevékenykedő betanított munkási, technikus szerepkört erősíti, miközben a fentebb említett Globális Definíció erőteljesen hangsúlyozza a kritikus értelmiségi szakember szerepének fontosságát (Budai, 2019).

Az Iskolaszövetség korábbi állásfoglalása az alábbi főbb problémákat nevesítette a duális képzéssel kapcsolatban (Iskolaszövetség, 2015):

- a segítő szakmáktól távol áll a duális képzés filozófiája, oktatási szerkezete és módszerei;
- a szociális munka generalista megközelítése szemben áll a duális képzés egyetlen gyakorlati helyre fókuszáló megközelítésével;
- a szociális munkás képzés már most is gyakorlatintezív képzés;
- az elméleti felkészülés és a gyakorlati oktatás nem választható el egymástól;
- a terepintézmények egyébként is alulfinanszírozottak, nem biztosított a duális képzés alapfeltételeként a hallgatók díjazása;
- a szociális intézménynek nem áll érdekében szűkös költségvetéséből a gyakorlati képzésre is fordítani.

A bevezethetőséget vizsgáló és megalapozó kutatások összefoglalója (Mihálka, 2016, 2017) is elsősorban a felmerülő nehézségekre, akadályokra helyezte a hangsúlyt, de tett néhány említést a lehetséges pozitív hozadékokról is. A tanulmány szerint:

- a hallgatók kettős terhelésnek vannak kitéve;
- ugyanakkor a képzés végére megszerzik a munkahely által igényelt készségeket, megismerik a vállalat/szervezet kultúráját, szocializálódnak és versenyképes munkavállalóként lépnek a munkaerőpiacra;
- a speciális tudásokat igénylő területeken az intézményeknek a duális képzés bevezetése lehetőséget jelent a megfelelő munkaerő elérésére;
- alapvető akadály az intézmények alulfinanszírozottsága; a duális képzésnél szükséges lenne az intézmények anyagi támogatása, például normatív úton, hogy a hallgatói létszám ne a dolgozói létszámkeret rovására menjen.

Árnyaltabb, érveket és ellenérveket is bemutató képet ad a duális képzésről az SZTE tapasztalatait bemutató írás (Héderné, 2021). Ellenérvként felmerült, hogy

- az intézményi partner érdekeltsége kell a képzéshez, területi intézmény részéről komoly befektetést igényel, ráadásul a végzettség megszerzése után a hallgató nem feltétlenül fog az adott intézményben tovább dolgozni (erre nem kötelezhető);
  - hallgatók terhelése a duális képzésben lényegesen nagyobb, hiszen az oktatási időszakok közötti időt munkavégzés tölti fel;
-

- a duális terepintézmény esetében a mentorálás komoly erőforrásokat igényel, a hallgatóra fordított munkaidő értelmezhető kieső munkaidőnek;
- az adott intézmény által nyújtott tapasztalatok nem feltétlen fedik le a szociális munka teljes területét, a tapasztalás egy-egy területre, intézménytípusra koncentrálódhat;
- az elméleti képzés hiányosságai, negatívumai is könnyebben felszínre kerülhetnek a terepmunka során.

Ugyanakkor számos pozitív tényező is felmerült:

- jelentős az intézmények részéről az igény a pályakezdésnél is szakértelemmel bíró, betanítást kevésbé igénylő munkavállalókra;
- a gyakornok jelentette munkaerő önmagában hasznos a munkaerőhiánnyal küzdő intézmények számára;
- a hallgatói oldalról igény a még inkább gyakorlatorientált képzés;
- a hallgató már a végzés pillanatában érett munkavállalónak minősül;
- hallgató megismerheti az adott intézmény kapcsolati- és forrásrendszerét;
- a területen megélt pozitív tapasztalatok a lemorzsolódás ellen hatnak;
- a teljes naptári évre vonatkozóan jövedelmet szerez a hallgató.

Áttekintve a duális képzéssel kapcsolatos dilemmákat, problémákat, fontos kiemelni, hogy ezek egy része nem feltétlenül a képzési formával, hanem sokkal inkább a szociális ágazat rendszerszintű problémáival (pl. alulfinanszírozottság, mennyiségi és minőségi munkaerőhiány) kapcsolódnak össze. Ezek megoldása, bár kétségtelenül javítaná a képzés hatékonyságát, nem a duális képzést szervezők feladata.

3. Módszertan – az értékelés szempontjai

A duális képzés eddigi tapasztalatainak feltárását célzó vizsgálatunk műfaját tekintve a szociális munka értékeléséhez sorolható leginkább, amely alatt „olyan alkalmazott kutatást értünk, amelynek a célja valamely szociális munkával összefüggő program, ellátás, szolgáltatás, eredményességének a mérése” (Herczog, 2020, p. 57). A duális képzéssel kapcsolatos tapasztalatokat három megközelítésben, a képző intézmény (jelen esetben az SZTE), a duális hallgatókat fogadó terepintézmények (intézményvezetők, tereptanárok) és a végzett, lemorzsolódott vagy még a duális képzésben levő hallgatók szemszögéből tekintettük át. Az egyes témaköröket kérdésekre bontottuk és a releváns csoportokhoz rendeltük.

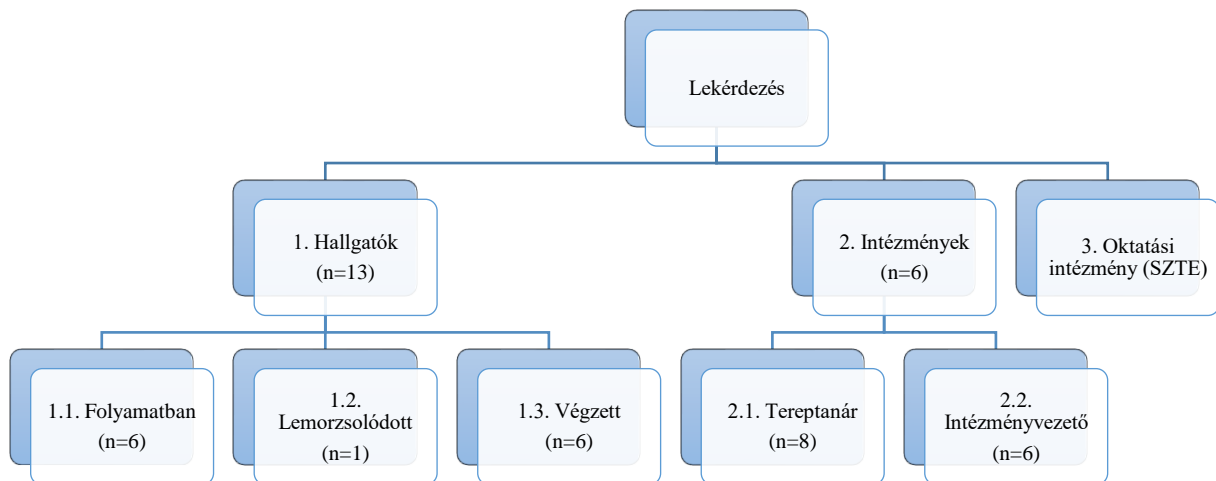
A vizsgálat szempontjai a témában korábban megjelent cikkekben fellelhető főbb problématerületek, kérdések voltak:

- munkaerőpiaci vonatkozások,
- szervezési feladatok (a képzés általános gyakorlataihoz viszonyítva),
- a duális hallgató anyagi juttatásainak megítélése,
- terepgyakorlat vezetésével kapcsolatos kérdések,
- képzés generális és speciális jellege,
- duális hallgató munkahelyi szerepe,
- hallgató gyakorlati és elméleti tudása, szakmai készségeinek fejlődése.

A terepintézményi és hallgatói tapasztalatokat kvalitatív módszerrel, strukturált interjúk és fókuszcsoportos kutatással vizsgáltuk. Az SZTE képzésében jelenleg hat aktív (hallgatókat fogadó) és két nem aktív (hallgatókat éppen nem fogadó) duális partnerrel vagyunk kapcsolatban. A terepintézmények részéről hat intézményvezető és nyolc tereptanári feladatot ellátó munkatárssal készítettünk interjút, illetve a legtöbb hallgatót és tereptanárt fogadó duális intézményben fókuszcsoportos interjút.

A hallgatói oldalról külön vettük a már végzett, a lemorzsolódott és a képzésben részt vevő hallgatókat. Összesen 17 főt kerestünk meg, ebből 13 fővel tudtunk online interjút készíteni. Az interjúk feldolgozása során az interjúfonal főbb tematikai egységeihez illeszkedő kategóriákba rendeztük az egyes kérdésekre adott válaszokat.

1. ábra – A minta összetétele

4. A duális képzés tapasztalatai a kutatás alapján

Az interjúkban kapott válaszokat az első részben felvázolt probléma- és kérdéskörök tematikus csoportosítása alapján dolgoztuk fel.

4.1. A duális képzés munkaerőpiaci vonatkozásai

A felsőoktatási törvény már megfogalmazta, hogy a felsőoktatás nem veszi figyelembe a munkaerőpiac igényeit, s ezen a duális képzés javítana. Magát a képzési formát az ipari vállalatok gyakorlatközpontú oktatási formát preferáló működése hívta életre (Homoki és Soós, 2022). A hazai szociális terület esetén azonban nemcsak egyszerűen a megváltozott munkaerőpiaci igényekről van szó, hanem az ágazatot sújtó mennyiségi és minőségi munkaerőhiányról, ami miatt a szolgáltatók és intézmények a gyakorlati munkára felkészültebb, rövidebb betanítást igénylő munkavállalókra tartanak igényt. Ezek szempontként már a duális képzéssel kapcsolatos előzetes kutatásokban is felmerültek.

A hallgatók legtöbb esetben a felsőfokú tanulmányaik mellett rendszeresen vállalnak munkát. A duális képzés így nem többlet teherként jelenik meg, hanem a munkatevékenységet köti össze a szakmával. Ráadásul munkatevékenységet a felsőfokú duális képzésben jellemzően csak a szorgalmi időszakon túl kell végezni – miközben a jövedelem a teljes évben hozzáférhető, így ez inkább terhelést csökkentő elemként nézhető. A kapott válaszokban visszatérő elem volt az, hogy a hallgató a duális képzésben képes megteremteni az anyagi függetlenségét, az ösztöndíjjal és egyéb esetleges forrásokkal kiegészülve képes fenntartani magát a hallgató.

A hallgatói interjúkban egységesen visszaköszönt a munkaszocializáció jelentősége: hatalmas értéke van annak, hogy a képzés végére reális, szakterülethez köthető munkatapasztalattal rendelkeznek; ez jóval mélyebb tapasztalati tudást biztosít, mint a képzésbe integrált gyakorlatok (beleértve a féléves gyakorlatot). Több alkalommal, saját megélésük szerint, teljes értékű munkavállalóként tudtak az ellátórendszerbe lépni a végzett hallgatók.

Ehhez szorosan kapcsolódó tényező, hogy a duális képzésben a hallgatók kiterjedt szakmai kapcsolathálózatra tesznek szert, amely a későbbiekben munkavállalóként is hasznosítani tudnak.

A végzett hallgatók közül többen maradtak munkavállalóként a duális intézménynél; a jelenleg képzésben lévők közül is jelezték, hogy lenne ilyen szándékuk. Az interjúk válaszok alapján a duális forma nemcsak a szakma, hanem az adott intézmény irányában is elkötelezettebbé teszi a hallgatókat. Akik nem maradtak a partnerintézménynél, azok többnyire életkörülményeik miatt (lakóhely-munkahely távolság) váltottak. Néhány esetben volt csak arra példa, hogy a hallgató negatív élménye, intézménnyel való konfliktusa miatt nem maradt vagy eleve nincs / nem volt szándékában munkavállalóként maradni a partnerintézménynél.

A tereptanárok többsége is úgy vélekedik, hogy a duális hallgatók elköteleződése erősebb, mélyebb érdeklődést mutat. Ugyanakkor volt olyan vélemény is, hogy a duális képzési forma és az ezzel járó hallgatói díjazás önmagában még nem jelent garanciát a gyakorlati hely iránti nagyobb fokú elköteleződésre: *„Volt olyan átlagos hallgató gyakorlaton, aki rövidebb vagy nagy gyakorlat alkalmával úgy kapcsolódott a szakmai teambe, mint a csapat teljes értékű tagja.”* (terepitanár)

4.2. Duális hallgató munkahelyi szerepe

A „több mint hallgató, kevesebb mint munkatárs” dilemma a duális forma sajátossága. Az intézményben töltött idő és a nagyobb arányú önálló tevékenység miatt a hallgatói lét mellé megjelenik a kollegialitás is, ez lehet szerepkonfliktusok forrása. A válaszoló hallgatók nem érezték ezt a dilemmát meghatározónak; ahol felbukkant, ott is feloldható volt. A válaszok alapján fokozatos a hangsúly eltolódása a tisztán hallgató szerepből a munkavállalói-kollegiális irányban, ennek módját a hallgató és a szervezet közötti közös munka határozza meg és alapvetően organikusán zajlik le. Érdekes szempontként jelenik meg a képzés végén a teljes munkavállalói szerepbe váltás, ekkor teljesen „el kell engedni” a hallgatói identitást és ez jelenthet kihívást mind a hallgató, mind a szervezet részéről. A duális képzés szerepeivel való munka lehet hallgatói szupervízió tárgya, segítve a szerepek közötti konfliktusok feloldását, illetve a szerepek közötti átmenetet.

A terepintézmények meglátása szerint a duális képzésben résztvevő hallgatók a gyakorlat végére felkészültebbek és talán többet is tudnak, „mint aki úgy esik be gyakorlat nélkül végzett szociális munkásként.” A hallgatóként való beválás ugyanakkor önmagában nem indikátora a későbbi, munkatársként nyújtott teljesítménynek. Ami hallgatóként még érdekes – egy családlátogatás, egy eset, a résztvevők – az később, éles helyzetben, másfajta hozzáállást, felelősséget igényel.

A munkaszocializáció fontos része az is, hogy a hallgatóknak meg kell tanulniuk az alapvető munkajogi szabályokat, az adott intézmény szervezeti kultúráját: *„Ide kerültek hozzánk a duális hallgatók és nem tudták, hogy működik a szabadság. Amivel nincsen semmi gond, mert eddig hallgatók voltak. Nyári szünet, elmentem, nincsen gond. És le kellett ülni és átbeszélni, hogy ha van valami programom, azt jelezni kell. Tehát hogy milyen szabályok vannak. Nálunk van olyan, hogy csúsztatás. De ezt el kellett mondani, hogy Te hiába vagy itt csütörtökön este 6-ig, te tuti, hogy nem tudsz egy ideiglenes hatályú elhelyezést végig csinálni, mert téged nem engedünk ki. De tudtak gyűjtögetni a mikulás ünnepséggel, ők voltak a krampuszok. Segítették*

a gyerekprogramokat. Ezeket a szabályokat át kell beszélni a hallgatókkal. Ha nem érek be időben, akkor jelezni kell.” (tereptanár)

4.3. Szervezési feladatok és erőforrás igények

A duális képzés szervezési feladatainak megítélése a képzőhely, a terepintézmények és a hallgatók oldaláról jelentősen eltér.

A képzőhely és a gyakorlóhely részéről a duális partneri kapcsolat felépítése igényli a legjelentősebb erőfeszítéseket; a partnerség létrejöttéhez több körös tárgyalás és egyeztetés szükséges. A Felsőfokú Duális Képzés Fehér Könyve ajánlása szerint: „A kiválasztott akkreditált szak duális képzésként való indítására fel kell készülni, ez magába foglalja az erőforrások meglétének ellenőrzését és a szükséges fejlesztések végrehajtását, így többek között a tanterv és a szakmai gyakorlat újragondolását, a partnerszervezettel történő egyeztetését, mely el kell, hogy vezessen végül az EDKP (Egyeztetett Duális Képzési Program) közös elfogadásához.” A szerződés megkötése után a kapcsolat működtetése már kiszámítható és tervezhető ütemezés szerint zajlik. Az intézményi kapcsolattartás a hagyományos gyakorlatokhoz képest mélyebbnek, kiszámíthatóbbnak mondható, ez egyben a hallgatóknak is biztonságosabb, jobb szakmai környezetre nyit lehetőséget.

A képzőhely „toborzási” potenciálját jelentősen korlátozzák olyan külső tényezők, mint a szociális ágazat forrásszegénysége, az egyes területeket hátrányosan érintő jogszabályok (pl. a 2024-ben belépett pszichológiai alkalmassági és kifogástalan életviteli vizsgálat a gyermekvédelemben) vagy a 2022-es rezsvivátság. Az előzőekben felsoroltak számos intézményt távol tartanak a duális partnerségtől, még akkor is, ha szakmailag alkalmasak lennének, és az együttműködési szándék is megvan. A hallgatói visszajelzésekben meg is jelent, hogy több duális partnerre lenne szükség ahhoz, hogy mindenki megtalálja az érdeklődésének megfelelő, és földrajzilag is elérhető gyakorlóhelyet.

A hallgatók oldaláról a duális képzés elsősorban a belépés idején jelent többletmunkát. Az intézmény kiválasztása, a két lépcsős felvételi eljárás az érintett félévben több erőfeszítést és magasabb elköteleződést igényel, a további félévekben viszont jó esetben kialakul egy olyan rutinszerű együttműködés a terepintézmény és a hallgató között, ami a képző intézmény részéről csak akkor igényel beavatkozást, ha valamilyen konfliktushelyzet alakul ki.

A hallgatók egyértelműen úgy ítélik meg, hogy a duális képzésben való részvétel a belépés után nem igényel különösebb szervezést, sőt az átlagos hallgatókhoz képest még könnyebb helyzetben is vannak, mert nem kell minden félévben a megfelelő gyakorlóhelyet keresniük.

A terepintézmények részéről a bérek kifizetése jelenti a legnagyobb terhet, különösen a szorgalmi időszakokban, amikor a hallgató távol van. Ráadásul a végzett hallgató bárhol elhelyezkedhet a nagy hiány miatt, így korántsem biztos, hogy a duális intézményben marad. A túlnyomórészt költségvetési intézmények egyre nehezebb anyagi helyzetben vannak, így az alap szakmai létszám biztosításán túl nagyon nehéz meggyőzni a fenntartót arról, hogy a duális hallgató(k) bérére is allokáljanak forrást. Egy üdítő kivétel annak a megyei jogú városnak a nagy szociális intézménye, ahol a város vezetése minden évben biztosítja a keretet a duális hallgatók foglalkoztatásához, sőt a kezdetekhez képest még növelték is a belépő hallgatók számát.

4.4. Terepgyakorlat vezetésével kapcsolatos kérdések

A tereptanárok számára egyértelműen terhet jelent a hallgatók szakmai fejlődésére, oktatására és mentális jóllétére való folyamatos odafigyelés, amely a mindennapi munkán felül jelentős energia-befektetést igényel. Időnként szülői szerepben találják magukat, miközben komoly önkontrollra van szükségük annak érdekében, hogy saját kommunikációjukat tudatosan szabályozzák és felismerjék. A hallgatók mentorálása a tereptanárok ismereteinek folyamatos naprakészségét igényli, továbbá annak tudatosítását, hogy ami számukra evidens és magától értetődő, az a hallgató számára ismeretlen lehet. A reflexivitás itt kiemelt jelentőséggel bír: saját problémáikat nem vihetik be a munkába, ugyanakkor a hallgató nehézségeit támogatással kell kezelniük. A nehézségek ellenére a tereptanárok összességében fontosnak és hasznosnak ítélték a duális hallgatókkal való foglalkozást. Az eredményes kapcsolat ideális esetben kölcsönös támogatáson alapul, amelyben mindkét fél hozzájárul a másik fejlődéséhez, pótolva egymás hiányosságait, ezáltal erősítve a szakmai és személyes kapcsolat minőségét. A duális hallgató tanulási folyamatának sikere azonban nemcsak a tereptanár felelőssége. *„A munkahelyi csapatot is edukálni kell, hogy a duális hallgató teljes értékű munkatárs legyen és segítsék a beilleszkedését!”* (terepstanár)

4.5. Fluktuáció és lemorzsolódás kérdése

A képzéseknek velejárója a lemorzsolódás, aminek számtalan oka lehet. Természetesen nem mindegy, hogy ez milyen mértékű, de a kis létszámú képzési csoportokban statisztikailag értelmezhető megállapításokat igen nehéz tenni. A duális képzés esetében is van lemorzsolódás. A lemorzsolódás egyik oka – melyre a képzőhelynek nincs érdemi ráhatása – több esetben magánéleti okokból következik be, és ez gyakran a teljes képzésből való kilépést eredményezi. Több interjúban megjelent, hogy a kis számú duális partner miatt a lakóhelyhez legközelebbi intézmény elérése is sok (napi több óras) utazást igényel. Ez komoly megterhelést jelent, és több alkalommal is az intézményváltás vagy épp lemorzsolódás oka volt. Ennek megoldása a szélesebb duális partnerkínálat lenne.

A lemorzsolódáshoz (intézményváltáshoz) vezető okok harmadik köre a fogadó intézmény szervezeti kultúrájából, az intézmény és a hallgató közötti konfliktusból fakad. Egyes intézmények szervezeti kultúrájába nem tudtak a hallgatók beilleszkedni, illetve a képzőhely nem képes a hallgató mentorálását szakmailag megfelelően kialakítani. Ebben az esetben a képzőhely törekszik a konfliktusok rendezésére, de nyilvánvaló, hogy a helyi szervezeti kultúra diszfunkcionalitásainak megoldása nem feladata az egyetemnek. A helyzet kezelésében segítséget nyújthat a hallgatói szupervízió is.

4.6. Képzési hatás

Talán a legfontosabb kérdés, hogy maga a duális forma jár-e, és ha igen, milyen előnyökkel a képzés tekintetében?

Oktatói szemszögből nézve a duális képzés a levelező és a nappali képzés között helyezkedik el. A levelező képzésbe még ma is többnyire (bár nem kizárólagosan) olyan emberek érkeznek, akik már dolgoznak a szakmában. Az ő esetükben magasabb szintű gyakorlati tapasztalat áll rendelkezésre, de hiányzik az azt keretező, rendező elméleti tudás. A nappali tagozaton az

elméleti ismeretek bővítéséhez mérten a gyakorlati tapasztalás mértéke jóval alacsonyabb. A duális képzésben a két terület kiegyensúlyozottabb, hiszen az elméleti alapok lefektetését követően intenzívebb, hosszabb gyakorlati időszakok következnek, ezekhez pedig a gyakorlati tapasztalatok feldolgozását segítő nyomon követés, szupervízió társul.

Tapasztalataink és a hallgatói visszajelzések alapján is a felvételizők számára jelentős vonzerő lehet a duális képzés lehetősége; a jelenlegi duális hallgatók közül többen is ezen lehetőség miatt döntöttek az SZTE szociális munkás képzése mellett.

A hallgatói visszajelzések szerint a duális képzés egyértelműen segítséget jelent az egyetemi követelményeknek való megfelelésben. Segíti az elméleti és gyakorlati tudás összekapcsolását, elmélyítését, ezenfelül a szakmai személyiség fejlődését is támogatja. A gyakorlatban látottak az elméleti tudásanyag feldolgozását segítik. A készségek fejlesztésében szintén jelentős hatása van; több hallgatói visszajelzésben megjelent a kommunikáció és az önálló munkavégzés fejlődése.

További szempont a hallgató szakmai fejlődésének támogatása. A képzésben az oktatói és tereptanári támogatás félévente erősen változó jellegű és intenzitású, a hallgatók szakmai fejlődését nehezebb is nyomon követni. A duális képzésben a tereptanárral egyfajta mentori kapcsolat alakul ki, ami tartós és folyamatos támogatást jelent. Hangsúlyosabban megjelenik a duális gyakorlólhelyen dolgozó szociális szakemberektől kapott támogatás is. Ez az intenzív kapcsolat a nappali képzésben is az utolsó féléves nagy gyakorlat alatt kezd körvonalazódni, de ott sem jelenik meg minden esetben. A duális partnerrel való kapcsolattartás a képzőhely részéről is intenzívebb, így a hallgatók oktatói támogatása is erősebb. Ehhez társul az elmúlt két félévben elérhető hallgatói szupervízió, amely hozzáférhető a nappali szakos hallgatók számára is, de a duális képzésben résztvevők számára kifejezetten ajánlott.

A képzési kérdéskörben érdemes rátekinteni az ellenérvként felmerülő vitapontra, a szociális munka generalista és speciális jellegét érintő dilemmára. A szociális terület jelen pillanatban is rendkívül változatos, sokszínű mind a célcsoportjait, mind működési formáit, mind módszertanát tekintve. Képzői szemszögből most is gyakorlatilag lehetetlen, hogy a hallgatók minden területen teljes mélységű tudást kapjanak; a képzésbe integrált 1-2 hetes gyakorlatok sem elegendőek az elméleti tudás teljes értékű elmélyítéséhez. A duális képzésben szűkebb a betekintés spektruma, de abban legalább nagy mélységű ismeretszerzésre van lehetőség.

A hallgatói visszajelzések alapján a duális képzés mélyebb, életszerűbb tudást ad, ami a tanulmányi követelményeknek való megfelelés és a későbbi elhelyezkedés szempontjából is kedvezőbb helyzetet teremt. A visszajelzésekben megfogalmazódik, hogy a nem duális (nappali képzésben részt vevő) hallgatók „több mindent látnak”, de a duális formában a gyakorlat jóval mélyebb betekintést enged a szakmai munkába. Az, hogy a feladatok elsajátítása mennyire speciális vagy generalista, jelentős mértékben függ a terepintézmény szolgáltatási körétől; az integrált módon működő szociális és gyermekjóléti feladatokat végző intézményekben igen széles körben nyer betekintést a hallgató, míg a szűk célcsoporttal, speciális feladatellátásban részt vevő intézményeknél ez jóval szűkebb.

4.7. A duális partnerintézmények kihívásai és negatív tapasztalatai

A duális képzés sikeres megvalósításához elengedhetetlen a terepintézmények aktív és elkötelezett részvétele. A kutatás során azonban számos olyan tényezőre derült fény, amelyek a partnerintézmények számára nehézséget vagy problémát jelentenek. E visszajelzések alapján kijelenthető, hogy a képzési forma fenntartása és fejlesztése érdekében ezeknek a kihívásoknak a kezelése kulcsfontosságú.

A leggyakrabban említett probléma az erőforráshiány volt: a tereptanárok számára jelentős többletterhet jelent a hallgatók szakmai fejlődésének követése, mentorálása, valamint mentális támogatása. Ez különösen akkor jelent kihívást, ha a tereptanár a napi munkaterhei mellett egy vagy több hallgatóval is foglalkozik. Több tereptanár fogalmazta meg, hogy időnként a szülői szerep határát súrolja a hallgatók kísérése, amely érzelmileg is megterhelő lehet.

Az anyagi nehézségek is komoly akadályt jelentenek. Több partnerintézmény jelezte, hogy a hallgatók bérének kigazdálkodása különösen a szorgalmi időszakokban problematikus, amikor a hallgató fizikailag nincs jelen az intézményben. Egyes fenntartók nem hajlandóak a költségvetésből ilyen célra forrást biztosítani, ami a partnerkapcsolat létrejöttét is megghiúsíthatja.

Az is problémaként merült fel, hogy egyes duális partnerintézmények túlságosan szűk szakmai spektrumot képviselnek, így a hallgatók gyakorlata nem tudja teljes mértékben lefedni a szociális munka generalista szemléletét. Ez különösen akkor jelent gondot, ha a hallgató más célcsoport vagy szolgáltatástípus iránt érdeklődik, de nincs lehetősége váltani a partnerkínálat korlátozottsága miatt.

Összességében elmondható, hogy bár a partnerintézmények többsége továbbra is motivált és elkötelezett a duális képzés iránt, számos rendszer- és intézményi szintű kihívással szembesülnek, amelyek hosszú távon befolyásolhatják a program fenntarthatóságát. A negatív tapasztalatok beépítése a képzés fejlesztésébe – például a tereptanárok támogatásának növelése, az anyagi források biztosítása, a partnerintézmények körének bővítése – alapvető fontosságú lenne a képzés további sikeres működtetéséhez.

5. Összegzés

A tanulmány a Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Karán 2018 óta zajló duális szociális munkás képzés tapasztalatait mutatja be, kiemelten foglalkozva a képzés előnyeivel, kihívásaival és a jövőbeli fejlesztési lehetőségekkel. A kutatás során három nézőpontból – a képző intézmény, a duális terepintézmények, valamint a hallgatók szemszögéből – vizsgáltuk meg a képzési formát.

Az eredmények szerint a duális képzés jelentős mértékben hozzájárul a hallgatók munkaerőpiaci felkészültségéhez, a szakmai kapcsolatok építéséhez és a szakterületen való gyors munkaszocializációhoz. A képzés során a hallgatók mélyebb, gyakorlati alapú tudásra tesznek szert, amely jelentős előnyt biztosíthat számukra a munkaerőpiacon. A terepintézmények részéről a duális képzés legfontosabb hozadéka az lehet, hogy a saját elvárásaiknak megfelelő szakembereket képezhetnek ki, akik könnyebben beilleszkednek a szervezeti kultúrába, ami ráadásul hosszabb távon hozzájárulhat a szakemberhiány csökkentéséhez is. Többen említették a hallgatók által behozott friss tudást, így az egyetemen

tanult új ismereteket a munkahelyen is alkalmazhatják. A pozitív hatások között szerepelt még a fiatalok motivációja és technológiai jártassága (pl. számítógépes rendszerek gyors elsajátítása), amely „felpezsdítheti” a munkahelyi környezetet. Az eddig duális képzésben részt vevő hallgatók jó munkaerőpiaci kilátásokkal rendelkeznek. A többség számára a terepintézmény biztosítja a továbbfoglalkoztatás lehetőségét, és ahol ez nem valósul meg, annak leggyakrabban egyéb tényezők, például a lakóhely és a munkahely közötti távolság az oka.

A szociális ágazati tényezők a munkavállalóvá vált hallgatók munkahelyi fluktuációjára is hatással vannak. Ennek alaposabb feltárása érdekében egy utánkövetéses vizsgálat lenne célszerű, amely az alumni-követésre, a munkahelyi beilleszkedésre és a karrierutak részletes elemzésére összpontosít.

A duális képzés azonban számos kihívással is szembesül, melyek egy része rendszerszintű (a szociális ágazat alulfinanszírozottsága, a szakma alacsony presztízse, munkaerőhiány, deprofesszionalizációs folyamatok), míg más része specifikusan a képzési formához kapcsolódik (pl. a hallgatói terhelés, a partnerintézmények korlátozott száma, intézmény és hallgató közötti szerepkonfliktusok). A gyakorlati helyek néha nehezen tudják követni a hallgatók oktatási időbeosztását, ami feszültségeket okozhat a hallgatók és a terepintézmények között.

A versenypiaci duális képzéssel szemben a szociális szolgáltatások nem képesek a hallgatók fogadásához szükséges forrásrendszerüket bővíteni, így a duális forma fenntarthatósága további támogatásokat és rendszeres minőségbiztosítást igényelne. A hallgatók számára kihívást jelenthet a munka és a tanulmányok összehangolása, illetve a szorgalmi és munkával töltött időszakok váltakozása miatt a folyamatosság fenntartása. A képzés iránti elköteleződést növelhetné, ha a duális intézmények a hallgatói költségekre célzott támogatást kaphatnának.

A tanulmányban bemutatott eredmények összességében azt jelzik, hogy a duális képzés – minden nehézsége ellenére – érdemi lehetőségeket kínálhat az iskolai/tantermi oktatás és a terepen folyó képzés közötti távolság csökkentésére (Budai, 2010, 2024), a hallgatók szakmai identitásának erősítésére, valamint a munkaerőpiaci megfelelés támogatására. Ahhoz azonban, hogy ezek az előnyök hosszabb távon is érvényesüljenek, szükség lenne a partnerintézmények körének bővítésére, a mentorálási kapacitások fejlesztésére, valamint a tereptanárok továbbképzésére és rendszeres szupervíziójára. Ezzel együtt is fontos kiemelni, hogy – csakúgy, mint korábban a sztenderdizáció vagy a kompetencia-alapozottság – a duális képzés sem jelenthet „gyógyírt” minden problémára (Budai, 2010), különösen nem a hazai szociális szakma jelenlegi, kritikus helyzetében.

Felhasznált irodalom

BUDAI, I. (2010): Húsz év után - önkritikusan ...avagy mit tesz a szociálismunkás-képzés a szakmai identitás alakításában. *Esély*, 2010/4. https://www.esely.org/kiadvanyok/2010_4/03budai.indd.pdf.

BUDAI, I. (2019) Dinamikus egyensúlyok víziója és lehetősége a szociálismunkás-képzésben I. *Esély*, 2019/3. www.esely.org/kiadvanyok/2019_3/101-113_budai.pdf

BUDAI, I. (2014) Reflexiók a hazai szociálismunkás-képzéshez. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 11(2). <https://doi.org/10.29376/>

DERÉNYI, A. – KOVÁTS, G. (2023) A duális képzés kialakulása: nemzetközi trendek és hazai előzmények. In KOVÁTS, G. – DERÉNYI, A. (szerk.) *A magyar felsőoktatási duális képzés első évtizede. Eredmények, kockázatok, lehetőségek.* Budapest, Corvinus Egyetem. Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja. NFKK Kötetek 6. https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/8268/1/NFKK_Dualis_2023.pdf

HÉDERNÉ BERTA, E. (2021) Néger macska fekete sapkában – Mit nyújthat a duális képzés a szociális munkának? *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 8(2). <https://doi.org/10.29376/parbeszed.2021.8/2/6>

HERCZOG, M. (2020): Értékelés a szociális munkában. In Fábrián, G.-Hegyesi, G.; B., Erdős, M.; Budai, I.; Héderné, Berta E.; Kozma, J.; Szöllősi, G.; Talyigás, K. (szerk.) *A szociális munka elmélete és gyakorlata 7. Tudományos gondolkodás és kutatás a szociális munkában I.* Budapest, Magyarország: MTA Szociológiai Tudományos Bizottság Szociális Munka Albizottság

HOMOKI, A., SOÓS, ZS. (2022) Duális képzés a szociális felsőoktatásban I. A duális képzés története és jellemzői. *Deliberationes*. 15(2):165-175. <https://doi.org/10.54230/Delib.2022.2.165>

MIHÁLKA, M. (2016). A duális képzés bevezethetőségének vizsgálata. *Acta Sana* 11 (1):18-19. <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/actasana/article/view/18486>.

MIHÁLKA, M. (2017). Duális képzés a szociális munkában? A bevezethetőség vizsgálata a Dél-Alföld régióban. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 4(1). <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5932>

SZÖLLŐSI, G. (2015). A szociális munka új, 2014-es globális definíciója. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 2(1). <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5789>

Internetes források:

8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről. 8/2013. (I. 30.) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600018.EMM&timeshift=20190219&txtreferer=A1100204.TV&pagenum=4>

Magyarországi Szociális Szakemberek Képzéséért Egyesület (Iskolaszövetség) Álláspontja a duális képzésről a felsőfokú szociális képzésekben, 2015. április 30. <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5933/5545>

